

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Lazara 12

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD S ENGLESKOG

Aleksandar Milajić

LEKTURA

Vesna Kalabić

KOREKTURA

Nevena Bojičić

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Marija Stojisavljević

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2024.

BOOKA.

Knjiga **212**

RUT OZEKI

KNJIGA FORME I PRAZNINE

Naslov originala

Ruth Ozeki

The Book of Form and Emptiness

© Ruth Ozeki Lounsbury, 2021

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niži reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

RUT OZEKI
KNJIGA FORME I PRAZNINE

Preveo Aleksandar Milajić

*Mom tati,
čiji me glas i dalje vodi*

(Pro captu lectoris) habent sua fata libelli.

(Shodno sposobnostima čitaoca) knjige
imaju sopstvene sudbine.

Valter Benjamin, *Raspakivanje moje biblioteke*

ZA POČETAK

Knjiga mora negde početi. Jedno hrabro slovo mora se javiti kao dobrovoljac da krene prvo, da s mnogo vere izađe na crtu, a za njim će hrabro poći prva reč i povući za sobom rečenicu. Onda se nakupi čitav odeljak, pa ubrzo i strana, i knjiga je već na putu, traži sopstveni glas, dolazi na svet.

Knjiga mora negde početi, a ova počinje ovde.

DEČAK

Psst... Slušaj!

To je moja knjiga, govori ti. Čuješ li je?

Ništa strašno ni ako je ne čuješ. Nije to tvoja krivica. Predmeti neprestano govore, ali ako ti uši nisu naviknute, moraš naučiti da slušaš.

Počni tako što ćeš koristiti oči, jer je to lako. Gledaj stvari oko sebe. Šta vidiš? Knjigu, očigledno, a očigledno je i da ti se knjiga obraća, pa zato probaj s nečim težim. Stolica na kojoj sediš. Olovka u džepu. Patika na tvojoj nozi. I dalje ne čuješ? Onda klekni i položi glavu na sedište, ili izuj patiku i prinesi je uvu - ne, čekaj, ako okolo ima ljudi, misliće da si slučaj za ludnicu, pa zato ipak prvo probaj sa olovkom. Olovke u sebi imaju priče, a i bezopasne su pod uslovom da ne zabiješ vrh sebi u uvo. Prinesi je do glave i oslušuj. Čuješ li šapat drveta? Duha borovine? Mrmljanje olova?

Ponekad to nije samo jedan glas. Ponekad se iz jednog predmeta širi čitav hor glasova, pogotovo ako je posredi tvorevina koju je pravilo više različitih ruku, ali nemoj da se plašiš. Mislim

da sve zavisi od toga kakav je dan tada bio u Gvandongu, Laosu ili gde već, pa ako je bio dobar dan u staroj ilegalnoj fabrici, ako su uživali u prijatnim mislima u trenutku kad se dotična alka za pertlu skotrljala niz proizvodnu traku i prošla im kroz ruke, onda se ta prijatna misao zakačila za rupicu. Ponekad to nije toliko misao koliko osećanje. Prijatno, toplo osećanje, kao što je ljubav, na primer. Sunčano i žuto. Ali kad se tužno ili gnevno osećanje ušnira u tvoju patiku, onda povedi računa, jer bi takva obuća mogla da napravi ozbiljno sranje, da odmaršira tvojim nogama pravo ka prodavnici *Najki*, gde ćeš na kraju razbiti čitav izlog palicom za bejzbol napravljenom od besnog drveta. Ako se takvo nešto desi, to i dalje nije tvoja krivica. Lepo se izvini izlogu, kaži staklu da ti je žao, i šta god da radiš, samo ne pokušavaj ništa da objašnjavaš. Policajca koji te privodi ni najmanje ne zanimaju loši uslovi u fabrici palica za bejzbol. Ne zanimaju ga ni motorne testere, kao ni stameni jasen koji je ta palica nekada bila, te zato drži jezik za zubima. Samo mirno. Samo učtivo. I ne zaboravi da dišeš.

Zaista je važno da se ne uzbuđuješ, jer tada glasovi preuzmu vođstvo i zaposednu ti um. Stvari su nezajažljive. Zauzimaju sebi mesto. Traže pažnju i potpuno će te izludeti ako ihпустиš. I zato upamti: ti si nešto kao kontrolor leta... ne, čekaj, više si kao predvodnik velikog limenog orkestra sačinjenog od svih mogućih džezerskih stvari na planeti, i lebdiš u prostoru, stojiš na ovoj ogromnoj gomili đubreta koju zovemo svetom, zalizane kose i u kitnjastoj pomodnoj odeći, a sa svih strana te okružuju sve te nestrpljive stvari, i u jednom munjevitom, predivnom trenutku, svi njihovi glasovi utihnu, i svi samo čekaju da spustiš palicu.

Muzika ili ludilo. Zavisi isključivo od tebe.

PRVI DEO

KOD KUĆE

Svaka strast se graniči s haotičnošću,
ali se kolekcionarska strast graniči s haosom sećanja.

Valter Benjamin, *Raspakivanje moje biblioteke*

KNJIGA

1

Pa, počnimo onda glasovima.

Kada ih je prvi put čuo? Još kad je bio mali? Beni je oduvek bio sitan i sporo se razvijao, kao da su se njegove ćelije nerado množile i zauzimale mesto na svetu. Reklo bi se da je manje-više prestao da raste kad je napunio dvanaest, iste one godine kad mu je otac umro a majka počela da dobija na težini. Promena se odvijala neprimetno, prosto kao da se Beni smanjivao dok je Anabel rasla, kao da je varila sinovljevu tugu zajedno sa svojom.

Da. To zvuči smisljeno.

Eto, možda su se i glasovi pojavili u to vreme, nedugo posle Kenijeve smrti. Poginuo je u saobraćajnoj nesreći – ne, nego ga je udario kamion. Keni O je bio džez klarinetista, s tim što mu je pravo ime bilo Kendži, pa ću ga tako i zvati. Svirao je pretežno swing u big bend stilu, na venčanjima i bar micvama, i u otrcanim hipsterskim klubovima u centru grada, gde su momci svi do jednog nosili bradu, šešir uskog oboda, kariranu košulju i izanđali sako iz prodavnice Vojske spasa. Posle svirke je otišao na piće, ili da se drogira, ili šta

god da je radio sa svojim prijateljima muzičarima – samo jedna malena crta, ali ipak dovoljna da, kad se na povratku sapleo i pao u sporednoj ulici, ne oseti potrebu da odmah ustane. Bio je nadomak kuće, svega nekoliko metara od rasklimane kapije kroz koju se stizalo do zadnjih vrata. Sve bi se dobro završilo da je uspeo da otpuzi samo malo dalje, ali on je ostao da leži na leđima, u mutnoj svetlosti koju je bacala ulična svetiljka iznad kontejnera starinarnice crkvenog dobrotvornog društva. Duga i hladna zima počela je da se povlači, a na uličicu se spustila prolećna izmaglica. Ležao je tamo i zurio u svetlost i majušne čestice vlage što su se svetlucavo rojile u vazduhu. Bio je pijan. Ili drogiran. Ili oboje. Svetlost je bila prelepa. Ranije te večeri bio se posvađao sa ženom. Možda mu je bilo krivo. Možda se u sebi zaricao da će se popraviti. Ko zna šta je radio. Možda je zaspao. Nadajmo se da jeste. Bilo kako bilo, još je ležao tamo kad je, posle otprilike sat vremena, kamion za dostavu dokloparao uličicom.

Vozač nije bio kriv. Uličica je bila izlokana i sva u rupama, prekrivena polupraznim kesama za đubre, ostacima hrane, natopljenom bačenom odećom, pokvarenim uređajima i svime što su đubretari ostavili za sobom. U potmuloj, sivkastoj svetlosti rominjavog svitanja, vozač kamiona nije mogao da među svim tim smećem razazna muzičarevo mršavo telo, koje su u međuvremenu bile prekrile vrane. One su bile Kendžijevi prijatelji. Samo su htele da mu pomognu da ostane topao i suv, ali svi znaju da vrane vole đubre. Zar onda nekog treba da čudi što je vozač greškom pomislio da je Kendži kesa za otpatke? Vozači mrze vrane. Vrane su loš predznak i zato je usmerio kamion pravo na njih. Vozio je kaveze sa živom živinom za kinesku klanicu na kraju ulice. Nagazio je gas i osetio kad su točkovi prešli preko tela dok

su mu vrane lepršale oko vetrobranskog stakla i zaklanjale mu vidik, zbog čega je izgubio kontrolu i uleteo u utovarni prostor štamparije *Većita sreća*. Kamion se preturio na bok, a živina iz kaveza razletela se na sve strane.

Ptičja graja je probudila Benija, čija se soba nalazila tačno iznad kontejnera. Ležao je i osluškivao, a onda se čuo i tresak zadnjih vrata. Visoki, piskutavi vrisak proneo se uličicom, razmotao se kao uže, kao živi pipak, ušunjabo se kroz njegov prozor, obmotao se oko njega i izvukao ga iz kreveta. Prišao je prozoru, razmaknuo zavese i pogledao šta se dešava dole na ulici. Tek je počinjalo da sviće. Video je kamion koji leži na boku dok mu se točkovi još okreću, a vazduh je bio ispunjen lepetanjem krila i perjem, iako su te kokoške bile odgajene u kavezima i nisu umele da stvarno lete. Nisu čak ni izgledale kao prave ptice. Više su bile nekakvi beli stvorovi nalik triblovima¹, koji se koprcaju ne bi li se domogli mraka. Piskutavi vrisak se stezao kao žica i privlačio Benijev pogled ka avetinjskoj prilici obavijenoj poluprozirnim belim oblakom, izvoru tog zvuka, izvoru njegovog sveta: njegovoj majci Anabel.

Stajala je tamo u spavaćici, sama u krugu svetlosti ulične svetiljke. Svuda oko nje vladalo je komešanje, perje je lelujalo kao sneg, ali ona je stajala potpuno nepomično, kao zaleđena princeza, pomislio je Beni. Zurila je u nešto na kolozeru, i on je istog časa znao da je to nešto njegov otac. S mesta gde je stajao, tamo gore na prozoru svoje sobe, nije mogao da mu vidi lice, ali mu je prepoznao noge, koje su bile povijene i trzale se baš kao kad Kendži igra, s tim što je sad ležao na boku.

¹ Bića iz naučnofantastične serije *Zvezdane staze*, u vidu krznjenih lopti bez ikakvih ekstremiteta ili vidljivih spoljašnjih obeležja. (Prim. prev.)

Njegova majka je zakoračila napred. – *Neee!* – vrisnula je i pala na kolena. Gusta zlatna kosa prosula joj se niz ramena, presijavala se na svetlosti ulične svetiljke i zaklanjala glavu njenog muža. Nagnula se napred i počela da tuži dok je pokušavala da ga pridigne. – *Ne, Kendži, ne, ne, molim te, izvini, nisam tako mislila...*

Da li ju je on čuo? Da je baš tad otvorio oči, ugledao bi prelepo lice svoje žene kako lebdi iznad njega poput bledog meseca. Možda i jeste. Video bi vrane kako ga posmatraju s krovova i zaljuljanih električnih vodova. A možda bi preko njenog ramena video i sina kako ga posmatra iz daljine, s prozora svoje sobe. Recimo da je video sve to, jer su mu noge tada usporile ples, prestao je da se rita i umirio se. Ako je u tom trenutku Anabel bila Kendžijev mesec, onda mu je Beni bio daleka zvezda što blistavo svetluca na bledom nebu u svitanje, i on se napregnuo da pomeri ruku, da odigne šaku i promigolji prstima.

Kao da mi je mahnuo, pomislio je Beni kasnije. Kao da je mahnuo na rastanku.

Kendži je umro na putu u bolnicu, a sahranjen je sledeće nedelje. Anabel je morala sve da ugovori, ali nije bila naročito vična planiranju takvih događaja. Kendži je bio druželjubiviji, a kao par nikada nisu pozivali goste. Imala je vrlo malo prijatelja, ako su se uopšte mogli tako nazvati.

Upravnik pogrebnog preduzeća postavio joj je mnogo pitanja o porodici i verskim ubeđenjima njenog voljenog, ali ona je imala malo odgovora. Nije poznavala nikoga od Kendžijeve rodbine. Rodio se u Hirošimi, ali su mu roditelji umrli kad je bio mali. Njegovu sestru, koja je tada takođe bila dete, poslali su da živi sa stricem i strinom, dok su Kendžija podigli baba i deda u Kjotu. Retko je pominjao detinjstvo, rekao

je samo da su baba i deda bili veoma tradicionalni i da se nije dobro slagao s njima, ali u međuvremenu su, naravno, i oni umrli. Sestra mu je verovatno još bila živa, ali je izgubio kontakt s njom. Kad god ga je na početku braka Anabel pitala o njima, samo bi se nasmešio, pomilovo je po obrazu i rekao da je ona jedina porodica koja mu je potrebna.

Što se tiče vere, znala je da su mu baba i deda bili budisti, a jednom joj je ispričao i da je tokom studija živeo u zen manastiru. Sećala se da se tada smejao. *Da ne poveruješ, zar ne? Ja – monah!* I ona se nasmejala, jer u njemu nije bilo ama baš ničega monaškog. Tvrдио je da mu religija nije potrebna zato što ima džez. Jedini verski predmet koji je posedovao bila je brojanica, koju je ponekad nosio kao narukvicu. Bila je lepa, ali ga Anabel nikada nije videla da se moli. S obzirom na njegove budističke korene, činilo se da ne bi bilo u redu da hrišćanski sveštenik služi opelo, pa je zato Anabel na upravnikova pitanja odgovorila: ne, nije imao rodbine, nije bio vernik i neće biti opela. Upravnik je bio razočaran.

– A s vaše strane? – pitao je brižno, a kad je video da ona okleva, dodao je: – U ovakvim trenucima je dobro imati rođake...

Sećanja su zatreperila kao aveti. Setila se smežuranog tela svoje majke u bolničkom krevetu. I mračne očuhove senke kako joj se pomalja na vratima. Odmahnula je glavom. – Ne – odlučno ga je prekinula. – Rekla sam: bez rodbine.

Kako nije video? Da su ona i Kendži bili sami na svetu i da ih je upravo to vezivalo sve dok nisu dobili Benija.

Upravnik pogrebnog preduzeća pogledao je na sat i nastavio. Zanimao ga je njen stav u pogledu otvorenog sanduka. Pošto je ponovo bila nesigurna, brže-bolje joj je objasnio. Pogled na brižljivo restaurirane posmrtnе ostatke voljene

osobe može da umanju traumu koju prisustvovanje tragičnom događaju neretko izazove. To ublažava bolna sećanja i pomaže ožalošćenima da prihvate fizičku smrt kao stvarnost. Prostorija za gledanje je intimna i ukusno sređena. Pogrebno preduzeće će sa zadovoljstvom obezbediti osvežavajuća pića za posetioce, kao i veliki izbor čajeva, kafu sa širokim izborom izvrsnih zaslađivača različitih ukusa, a možda, ako treba, i sitne kolače.

Zaslađivači? – pomislila je i jedva se obuzdala da se ne osmehne. Stvarno? Pomislila je kako mora to da zapamti i kasnije ispriča Kendžiju – nasmejavale su ga takve besmislice – ali onda se seti da upravnik čeka, pa stoga spremno odvratila: da, sitni kolači su u redu. Zapisao je to, a zatim ju je pitao kakve su njene želje što se tiče daljeg tretmana pokojnikovih zemnih ostataka. Dok je sedela na ivici preterano napunjene sofe, čula je samu sebe kako odgovara: da za kremaciju, ne za ukop i odeljak u kripti. A onda je najednom pomislila da neće moći Kendžiju da priča o zaslađivačima izvrsnih ukusa zato što je Kendži mrtav. Za tom mišlju su odmah nagrnule i druge: da je pokojnik o čijim zemnim ostacima razgovaraju Kendži, a da su dotični zemni ostaci ono što je ostalo od *Kendžijevog tela*, istog onog voljenog tela koje je tako dobro poznavala i koje je, kad zažmuri, još mogla sasvim jasno da zamisli – njegove vretenaste mišiče na ramenima, glatku žućkastosmeđu kožu, liniju golih leđa.

Izvinila se i pitala može li da se posluži toaletom. Svakako, odgovorio je upravnik i pokazao niz hodnik zastrt tepihom. Zatvorila je vrata za sobom. Osveživači vazduha su ispuštali miris iz svakog otvora na zidu. Pala je na kolena ispred klozetske šolje i povratila u svetloplavu dezinfikovanu vodu.

Kendžijevo telo je ležalo u otvorenom kovčegu u salonu pogrebnog preduzeća. Kad su Beni i Anabel stigli, upravnik ih je uveo tamo, a zatim se nenametljivo povukao kako bi proveli malo vremena s njim. Anabel je duboko udahnula. Čvrsto je uhvatila sina za lakat i krenula ka kovčegu. Beni nikada pre nije tako hodao, dok se majka drži za njega kao da je on glavni. Osećao se kao rukohvat ili ograda. Ukočeno ju je pridržavao i vodio je napred, a zatim su stajali jedno do drugog ispred kovčega.

Kendži je bio sitan čovek, a još sitniji sad kad je umro. Bio je u svetloplavom pamučnom blejzeru koji mu je Anabel odabrala, onom koji je nosio s crnim farmerkama kad svira na letnjim venčanjima, s tim što sad nije imao šešir. Klarinet mu je bio položen na grudi. Anabel je ispustila dug, tih, šištav uzdah.

– Dobro izgleda – prošaputala je. – Kao da samo spava. A i kovčeg je lep. – Pošto Beni ništa nije odgovorio, cimnula ga je za mišicu. – Zar se ne slažeš?

– Valjda – odvratio je. Posmatrao je telo koje leži u naci-franom kovčegu. Oči su bile zatvorene, ali mu lice nije delovalo dovoljno živo da bi se pomislilo da spava. Nije izgledao dovoljno živ čak ni da bude mrtav. Nije izgledao kao da je ikada živio. Neko je šminkom pokrio masnice, ali njegov tata nikad ne bi nosio šminku. Neko mu je iščetkao dugu crnu kosu i rasporedio je po satenskom jastuku. Kendži je nosio tako raspuštenu kosu jedino kad se odmara kod kuće. U javnosti je uvek bila pokupljena u debeo, crn konjski rep. Za Benija su svi ti detalji samo bili dokaz da ta stvar u kovčegu nije njegov otac. – Hoćeš li da spališ i njegov klarinet?

Sedeli su na tvrdim stolicama na sklapanje i čekali. Ljudi su počeli da pristižu. Njihova prastara stanodavka, Kinneskinja, gospođa Vong. Dve Anabeline kolegice. Članovi

Kendžijeve grupe i prijatelji s klupske scene. Muzičari su stajali na vratima kao da bi se najradije okrenuli i otišli, ali ih je upravnik pogrebnog preduzeća naterao da uđu. Nervozno su prišli kovčegu. Neki su samo stajali i gledali ga. Neki su se obraćali lešu ili zbijali šale – *Ozbiljno, čoveče? Kamion sa živinom?* – koje se Anabel pretvarala da ne čuje, a zatim bi primetili sto s posluženjem i žurno produžili ka njemu nakon što zastanu i smeteno joj upute nekoliko reči ili kratko zagrle Benija i pomaze ga po glavi. Anabel je bila ljubazna. To su bili prijatelji njenog muža. Beni je imao dvanaest godina i mrzeo je da ga maze po glavi, a još više da ga grle. Neki članovi grupe drugarski su ga ćušnuli u rame. Ćuškanje mu nije smetalo.

Možda je klarinet u sanduku naveo nekog na tu ideju, ali kako je još ljudi pristizalo, najednom su počeli da se pojavljuju i instrumenti, a onda je nekoliko članova grupe selo u ugao i zaszviralo. Lagani džez, ništa napadno. Ljudi su dolazili. Kad se na stolu s posluženjem pored zaslađivača pojavila i boca viskija, upravnik pogrebnog preduzeća izgledao je kao da će negodovati, ali ga je trubač poveo u stranu i nešto mu rekao. Posle toga se povukao, a muzičari su nastavili da sviraju.

Kendži je poznavao ljude koji znaju šta je dobar provod, i kad je došlo vreme da se telo njihovog prijatelja prebaci u krematorijum, muzičari su otkazali pogrebna kola i uzeli stvar u svoje ruke. Anabel se složila. Kovčeg je bio težak, ali je Kendži malo doprinosio njegovoj težini, tako da su mogli da ga nose na ramenima i povremeno se smenjuju, u nju-orleanskom stilu, kroz uske sporedne sokake i polumračne ulice klizave od kiše. Anabel i Beni su pošli s njima. Neko ih je odveo na čelo povorke, odmah iza kovčega, i dao Beniju svetlocrveni kišobran, koji je on držao visoko iznad majčine

glave, ponosan kao da je hrabri barjaktar ili pobednik, sve dok ga ruka nije toliko zbolela da mu se činilo da će se slomiti.

Bilo je proleće i kiša je otkidala pupoljke šljiva s drveća, tako da su mokri pločnici bili ulepljeni bledoružičastim laticama. Iznad njih su galebovi proletali i kreštali dok su se uzdizali sve više na vazдушnim strujama. Njima je crveni kišobran tamo dole sigurno izgledao kao crveno oko zmije koja polako vijuga kroz natopljeni grad. Vrane su se držale mnogo niže i u stopu pratile povorku, letele su od krošnje do krošnje i čučale na uličnim svetiljkama i električnim vodovima. Dotle je grupa već bila u punom sastavu, i dok je pogrebna povorka napredovala kroz masnu kišu, svirali su posmrtno marševe i pili iz boca u smeđim kesama, koje su dodavali između sebe, dok su se uličarke i narkomani vukli za njima poput smeća što ga je naneo vetar.

U krematorijumu nije bilo dovoljno mesta za sve, ali je kiša dotle oslabila, pa su muzičari ostali na ulici i nastavili da sviraju. Anabel i Beni su pratili kovčeg sve do ulaza, ali kad su se vrata otvorila, Beni nije hteo da uđe. Čuo je za peć. Iako ta stvar u sanduku nije bila njegov otac, nije hteo da gleda kako je bacaju u vatru kao cepanicu ili je peku kao pečenje, pa je zato tražio da ostane napolju s trubačem, koji nije imao ništa protiv. Anabel se prvo malo pomela, a onda je donela odluku. Obuhvatila je dlanovima sinovljevo glatko, okruglo lice i brzo ga poljubila, pa se zatim okrenula ka trubaču. – Oka da nisi skinuo s njega – rekla mu je i ušla.

Grupa je s posmrtnog marša prešla na blok Benija Gudmana. Gudman je bio Kendžijev najdraži muzičar. Svirali su *Body and Soul* i *Life Goes to a Party*. Svirali su *I'm a Ding Dong Daddy*, *China Boy* i *The Man I Love*, a Beniju je sve to vreme

srce ludački lupalo jer je razmišljao o ognju u peći. Kad je u pesmi *Sometimes I'm Happy* došlo vreme za solo deonicu na klarinetu, duvači su utihnuli i pustili bubnjara da tiho metlicama nagoveštava ritam, uz zastajkivanje na mestima gde treba da se čuje klarinet. Bila je to omiljena Kendžijeva tema i gotovo se moglo čuti kako se njegova avetinjska svirka uzdiže kroz izmaglicu. A možda ju je Beni stvarno čuo. Pažljivo je osluškivao, i čim se pauza završila i duvači ponovo zavisirali, on šmugnu odande. Vižljast kao njegov tata, mršavi dečacić se provlačio između muzičara, koji su dotle već bili previše drogirani da bilo šta primete. Video je kuda je otišla njegova majka. Kad su se teška vrata zatvorila za njim, još je mogao da čuje muziku spolja, ali je sad napeto osluškivao ne bi li čuo nešto drugo.

Beni...

Glas mu se obratio odnekud iz unutrašnjosti zgrade, i on pođe za njim. Dok je odmicao mračnim hodnikom, zvuk ventilacije postajao je sve glasniji. Stigao je u čekaonicu, u kojoj su stajali kauč i nekoliko niskih fotelja. Vaza belih plastičnih ljiljana stajala je na pomoćnom stočiću, odmah pored kutije papirnatih maramica. Kroz široki prozor videla se kremaciona komora, i mada Beni nije znao da se to tako zove, znao je šta se dešava unutra, s druge strane stakla. Video je majku. Držala je očev klarinet, koji je delovao čudno i nezgrapno u njenim rukama, budući da nije umela da ga svira. Odmah do nje je stajao onaj nacifrani kovčeg. Bio je prazan. Gde je nestalo telo? Unutra je izuzev majke bio jedino tehničar. Između njih je bila dugačka i uska kartonska kutija, toliko bezlična da je Beni takoreći nije ni primećivao, sve dok nije ponovo začuo onaj glas.

Beni...

Tata?

Bio je to glas njegovog oca. Beni ga je jedva čuo od hujanja ventilacije, ali je odmah shvatio da dopire iz one kutije. Propeo se na prste ne bi li video šta je u njoj.

O, Beni...

Tata je zvučao strašno tužno, kao da je hteo nešto da mu kaže ali je prekasno za to, i zaista, Anabel baš u tom trenutku klimnu glavom i okrenu se na drugu stranu, a tehničar priđe i stavi poklopac na kutiju. Beni stavi dlanove na staklo.

– Mama! – povikao je i počeo da udara staklo. – *Mama!*

Kutija kao da je sama od sebe počela da se pomera.

– *Ne!* – vrisnuo je Beni, ali staklo je bilo predebelo, a ventilacija glasna, i kutija je nastavila svojim putem, klizila je niz kratku rampu ka grotlu peći, koje se otvorilo da je primi. Video je njenu vatrenu utrobu i plamene jezike, čuo je kako se duboko režanje vatre i hujanje vazduha mešaju sa žalobnom melodijom trombona na ulici. *Don't Be That Way*. Svirali su *Don't Be That Way*.

Beni je pesnicama udarao u staklo. – *Ne!* – vrisnuo je. – *Ne!*

Anabel tek tad podiže pogled. Grčevito je držala Kendžijev klarinet, suze su joj se slivale niz lice belo poput pepela. Ugledala je sina s druge strane stakla i pružila ruke ka njemu. Video je kako joj se usne pomeraju u obliku njegovog imena.

Beni!

Iza nje je kutija skliznula u peć i grotlo se ponovo zatvorilo.

Već se bio primirio kad su izlazili iz krematorijuma. Većina muzičara se dotle spakovala i otišla, samo se nekoliko momaka još vrzmalo oko vrta sećanja. Trubač je stajao

naslonjen na zid i svirao tužnu verziju pesme *Smoke Gets in Your Eyes* dok su gledali kako se treperavi talasi vreline uzdižu iz visokog dimnjaka.

Neko ih je odbacio do kuće, i Beni je otišao pravo u krevet i spavao sve do narednog jutra. Kad se napokon probudio, Anabel mu je rekla da ne mora u školu i pustila ga da slobodno igra kompjuterske igrice sve do ručka. Posle podne su se otisnuli na dugu i sporu vožnju autobusom sve do pogrebnog preduzeća kako bi preuzeli Kendžijev pepeo. Bio je u vakuumiranoj kesi u plastičnoj kutiji u bezličnoj smeđoj papirnatnoj kesi, koju je Beni odbio da drži u autobusu, iako niko od putnika nikako nije mogao znati da su u njoj ljudski ostaci. Dok su se vraćali sa autobuske stanice, vrane su se sjatile u njihovu ulicu, čučale su na kapiji i na krovu njihove kuće. Kendži je za njih na zadnjem tremu napravio hranilicu od starog drvenog televizora koji je pronašao u kontejneru, i kad je Anabel otključala zadnja vrata, primetila je da je prazna i rekla u sebi da mora kasnije da je napuni. Spustila je kesu s pepelom na kuhinjski sto, izvadila tepsiju i uključila rernu da se greje.

– Riblji štapići ili pileći kroketi?

– Svejedno.

Treba mu nešto da ga zaokupi, pomislila je. Da mu skrene misli. – Dušo, hoćeš li da nahraniš tatine vrane? – Pružila mu je kesu bajatih biskvita koju je Kendži doneo iz kineske poslastičarnice i držao obešenu o kvaku. To ju podsetilo da spisku obaveza i poslova za koje je sad odgovorna mora da doda i donošenje bajatih biskvita.

Beni je uzeo kesu i izašao na trem, pa se takoreći odmah vratio. – Evo – rekao je. Na dlanu je držao zapušač za bocu, slomljenu školjku i pocrnelo zlatno dugme. Ona pruži ruku, a on joj predade drangulije.

– Baš čudno – rekla je dok je zagledala dugme. – Čula sam da vrane ponekad ostavljaju poklone. – A onda je shvatila. – O! A da nije ovo... – Naglo je začutala.

– Šta? – pitao ju je Beni.

– Ništa. – Uzela je činijicu s police i pažljivo spustila drangulije u nju. – Hoćeš li da raščistiš sto, dušo?

Kesa s pepelom je još stajala na stolu. Beni ju je osmotrio. Izgledala je isto kao one iz samoposluge. – Hoćeš li da ostaviš to tako?

– Mislila sam da posle večere nađemo neko posebno mesto. – Otvorila je zamrzivač i izvadila kutiju pilećih kroketa. – Znaš, Japanci to tako rade. Stave pepeo na budistički oltar negde u kući.

– Mi nemamo oltar.

– Mogli bismo da ga napravimo. – Otvorila je kutiju i presula krokete na tepsiju. – Na nekoj polici za knjige. Mogli bismo da poređamo tatine omiljene stvari, kao što je njegov klarinet, kako bi mogao da ga svira u narednom životu. – Gurnula je tepsiju u rernu i zatvorila vrata. – Donesi mleko i postavi sto.

– Da li će onda on postati zombi?

Anabel se nasmejala. – Neće, dušo. Tvoj tata neće postati zombi. To je nešto u šta budisti veruju. Ono kad se tvoj duh ponovo rodi i vrati se u nekom drugom telu.

– On će biti neki drugi čovek?

– Možda neće biti čovek. Može da bude i životinja. Možda vrana...

– To je uvrnuto – rekao je i pošao po pribor za jelo. – Pored toga, mi nismo budisti. Mi nismo ništa. – Cimnuo je staru fioku, zatim ju je drmusao levo-desno dok se nije otvorila.

Anabel ga pogleda. – Da li bi voleo da budeš nešto?

– Kako to misliš?